

ಸಂಶೋಧನೆಯ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ.

ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಯ್ಯಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಮಠದ¹

Article Link: <https://aksharasurya.com/2023/10/thipperudraiah-siddaiah-mathad-2/>

ABSTRACT:

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎರಡು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಒಂದು ಶಿವಶರಣರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ, ಇನ್ನೊಂದು ಹರಿದಾಸರ ಅನುಭವದ ನುಡಿಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ. ವಚನಕಾರರು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಕುರಿತು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾ ಒಂದು ಆಯಾಮವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡರೆ, ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯವು ತಾಳ-ತಂಬೂರಿಯನ್ನು ಮೀಟುತ್ತಾ, ಊರೂರು ತಿರುಗುತ್ತಾ ಜನಭಾಷೆಯಾದ ಆಡುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುವ ಹರಿದಾಸರ ಮೂಲಕ ಜನಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಹರಿದಾಸರು ಹಾಡಲೆಂದೇ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ರಚಿಸಿದ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಾಗ-ತಾಳಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹಾಡಿ ಜನಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದವರು. ಆ ಮೂಲಕ ಮತ ಪ್ರಸಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಮತಪ್ರಸಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಅದಷ್ಟೋ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಅಂಕು-ಡೊಂಕುಗಳನ್ನು ಸರಿಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸರ ಕೊಡುಗೆ ಮಹತ್ವದ್ದೆನಿಸಿದೆ. ಇಂತಹ ಹರಿದಾಸರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯವು ಇಂದಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಆಕರವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಹಲವು ಸಂದರ್ಭ, ವಿಷಯ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.

KEY WORDS:

ಹರಿದಾಸರ ಅನುಭವದ ನುಡಿ, ಆಡುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆ, ಸಂಶೋಧನೆ.

ಸಂಶೋಧನೆಯ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

1. ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ
  2. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ
1. ಸಾ/ಪೋ- ಚಿಕ್ಕಯಡಚಿ, ರಟ್ಟೀಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

3. ಜನಪದ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ
4. ಇತರೆ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ

1. ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ

ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಅದೆಷ್ಟೋ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹರಿದಾಸರ ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾದ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ, ಯುದ್ಧ, ರಾಜಾಳ್ವಿಕೆ, ಭೌಗೋಳಿಕ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳ ಕುರಿತು ಹರಿದಾಸರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳ ಕುರಿತ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ ಅವು ಇತಿಹಾಸದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಕರವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಾರಿದನೊ ನಿನ್ನ ವೈಕುಂಠ ರನ್ನ |ಪ|
ನೀರಜನಯನನ ನಿರ್ಮಲ ಗುಣರನ್ನ |ಅ.ಪ|
ಅನಾಥನೊ ನಾನು ಎನಗೆ ಬಂಧುವೊ ನೀನು
ನಿನ್ನಪರಂತೆ ನೋಡೋ ನೀನಾಗಿ ದಯಮಾಡೋ ||¹

“ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ವಾದಿರಾಜ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ತಿರುಪತಿ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟು ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಪರ್ವತವೆಲ್ಲವೂ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮವಾಗಿ ಕಾಣಬರಲು, ಪಾದಸ್ಪರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿದು ಮೊಳಕಾಲುಗಳಿಂದಲೇ ದೇವಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರಂತೆ. ಆ ಕಾಲದಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮೊಳಕಾಲ್ಮುರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಬಂತೆಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಈ ಪದವನ್ನು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.”² ಈ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ತಿರುಪತಿ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ‘ಮೊಳಕಾಲ್ಮುರಿ’ ಎಂಬ ಊರಿನ ಹೆಸರಿನ ಇತಿಹಾಸ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ನಂತರ ರಾಜ-ಕೀಯದಲ್ಲಾದ ಕ್ರಾಂತಿ, ಶಾಹೀ ಅರಸರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯು ಜನತೆಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದವು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಅಶಾಂತಿಯ ವಾತಾವರಣ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ಹಾಡಿರುವ ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಸತ್ಯವಂತರಿಗಿದು ಕಾಲವಲ್ಲ, ದುಷ್ಟಜನರಿಗೆ ಸುಭಿಕ್ಷಕಾಲ
ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅಪಕರಿಸುವ ಕಾಲ

ಕರ್ಮಪಾತಕರಿಗೆ ಬಹುಸೌಖ್ಯ ಕಾಲ
ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕೈ ಬಾರದೀಕಾಲ
ಪಾಪ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಮನಸೋಲದೀ ಕಾಲ³

ಎಂದು ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಜನರ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳ ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುವ ಪುರಂದರದಾಸರ ಮಾತುಗಳು ಇಂದಿನ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಿವೆ.

ಅಜ್ಞಾತ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠ ಪರಮದೇವನ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಕೀರ್ತನೆಗಳೂ ಇವೆ. ಇವು ಹರಿದಾಸರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆ. ಕನ್ನಡದ ಇನ್ನಾವ ಹರಿದಾಸರು ಮಾಡದಿರುವ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಪರಮದೇವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳ ಕುರಿತು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು 'ಶ್ರೀ ಕೂಡಲಿ ಜಗನ್ನಾಥಶಾಸ್ತ್ರಿ' ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಮಹತ್ವವೆನಿಸಿವೆ.

“ಕ್ರಿ.ಶ 1791ರಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮ ಭಾವೂನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಂಡು ಬಂದು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇಕ್ಕೇರಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ್ದು, ಮನೆ ಮಠಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟಿದ್ದು, ವಡವೆ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ದೋಚಿದ್ದು, ಊರುಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದು, ದನಕರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸೆಮಾಡಿದ್ದು, ಅನಂತರದ ಬರಗಾಲದ ಭೀಕರತೆ; ನಿತ್ಯ ಬಳಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆ ಬಡವರ ಕೈಗೆ ಎಟುಕದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾದದ್ದು-ಮುಂತಾದ ಯಥಾರ್ಥ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಪರಮದೇವನ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.”⁴ 18ನೇ ಶತಮಾನದ ರಾಜ-ಕೀಯ ಇತಿಹಾಸದ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಹಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಪರಮದೇವನಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಹೀಗೆ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆದರೆ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಕಾಣುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

2. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ

ಮಾನವನು ಸಮಾಜಜೀವಿ. ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಮಾಜವಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನುಷ್ಯನಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಸಮಾಜ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಂದಿಗೂ ಆ ಪರಂಪರೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡು

ಬಂದಿದೆ. ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಹರಿದಾಸರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹ ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಆಕರಗಳಾಗಿ ಇಂದು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿವೆ. ಇಂತಹ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಕನಕದಾಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಾದ ಜಾತೀಯತೆ, ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನ ಮಾನಗಳ ಕುರಿತು ಹಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾತೀಯತೆ ಎಂಬುದು ಇಡೀ ದೇಶಕ್ಕೂಟಿದ ಪಿಡುಗು. ಇಂತಹ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿ ಕನಕದಾಸರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕುರಿತ ಕೀರ್ತನೆಗಳು. ಕನಕದಾಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾತೀಯತೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಕನಕದಾಸರು “ಮುಟ್ಟಬಾರದವರ ಪಾಯಸ, ದೋಟಗೆ ನಿಲುಕದ ಹಣ್ಣು, ದಾರಿದ್ರ್ಯಕ್ಕೊಡಗದ ಅರ್ಥ, ಶರೀರ ಸೌಖ್ಯ ಮನಕ್ಕಾಗದ ಹೆಣ್ಣು ಇದ್ದರೇನು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೇನು, ಉಣಬಾರದವರಲ್ಲಿ ಊರೂಟವಾದರೇನು”⁵ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಅನ್ನ ಇಕ್ಕುವುದನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾ ಅಂದಿನ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಲೋಕಾನುಭವದ ಪರಿಪಾಕ ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುತ್ತದೆ. ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾ ನೆಲ್ಲು ಕುಟ್ಟುವುದು, ವೇದ ಓದುವುದು, ತನ್ನನ್ನೇ ಸುಡಬಹುದಾದ ತುಪಾಕಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಭಟರು ಹೋರಾಡುವುದು, ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಸುವುದು, ಕದ್ದು ಜನರಿಂದ ಹೊಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸನ್ಯಾಸಿ ಜಂಗಮ ಜೋಗಿಯ ವೇಷ ತೊಡುವುದು ಅವರ ‘ಎಲ್ಲಾರು ಮಾಡುವುದು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಗೇಣು ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ’ ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೀರ್ತನೆ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಜನರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುವ ಮಹತ್ವದ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ‘ಬೆಲೆಬಿದ್ದ ಸರಕಿನೊಳಗೆ ಲಾಭವುಂಟೆ’, ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ. ‘ಕರಣಿಕರೊಳಗಿನ ನಂಟು ಕಟ್ಟಿದ ಹಣದ ಗಂಟು’ ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಕರಣಿಕರ, ಲಂಚಕೋರರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಕನಕದಾಸರ ಅನೇಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಅವರ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುವ ಆಕರಗಳಾಗಿ ನಮಗೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರು ಸಹ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಕುರಿತು ವಿಡಂಬನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ವೈಮನಸ್ಸು ಹುಟ್ಟಿಸುವ, ತಮ್ಮ ಬೆಳೆಯನ್ನು

ಎಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಓಡಾಡುವ ಸ್ವಾರ್ಥಿ ಜನರ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ ಕೀರ್ತನೆ ಇಂದೂ ಸಹ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾದ ಕಲಹಪ್ರಿಯ ಮಹನೀಯರ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡೊಂಕು ಬಾಲದ ನಾಯಕರೆ,
ನೀವೇನೂಟವ ಮಾಡಿದಿರಿ
ಕಣಕ ಕುಟ್ಟೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ
ಹಣಕಿ ಹಣಕಿ ನೋಡುವಿರಿ
ಕಣಕ ಕುಟ್ಟೋ ವಣಕಿಲಿ ಬಡಿದರೆ |
ಕುಯ್ ಕುಯ್ ರಾಗವ ಮಾಡುವಿರಿ⁶

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೀರ್ತನೆಯಿಂದ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಣಕ, ವಣಕಿ, ಸೌಟು ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಆಡು ನುಡಿಗಳ ಭಾಷಾ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಲು ಆಕರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವಂತಿವೆ. ಇನ್ನು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಕುರಿತು ಸಹ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬುದ್ಧಿಮಾತು ಹೇಳಿದರೆ ಕೇಳಬೇಕಮ್ಮ |
ಮನಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕಮ್ಮ |
ಮಾವಗಂಜಿಕೊಂಡು ನಡೆಯ ಬೇಕಮ್ಮ | ಮಗಳಿ
ಚಿತ್ತದೊಲ್ಲಭನಕ್ಕರೆಯನು ಪಡೆಯಲಿ ಬೇಕಮ್ಮ |
ಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಬುವ ನೆಂಟರೊಡನೆ ದ್ವೇಷ ಬೇಡಮ್ಮ | ಮಗಳಿ
ಅಟ್ಟು ಉಂಬುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಟ ಬೇಡಮ್ಮ |
ಹಟ್ಟಿ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಲಬೇಡಮ್ಮ | ಮಗಳಿ
ಕಟ್ಟಿ ಆಳುವ ಗಂಡನೊಡನೆ ಸಿಟ್ಟು ಬೇಡಮ್ಮ |⁷

ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದರೆ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಕರಗಳಾಗಿ ಬಹುಳಷ್ಟು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಸಿಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

3. ಜನಪದ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ

ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲವಿರುವುದು ಆ ಭಾಷೆಯ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯ. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ

ಜನರೇ ನಿತ್ಯದ ಬದುಕನ್ನು, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು, ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ದಾಟಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ರೂಪ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಕಂಡ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು, ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಅನಿಸಿದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟತೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರು ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬರೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಹರಿದು ಬರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ದಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಂಚಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ನಂಬಿಕೆ, ಭಾಷೆ, ಕಲೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಜನಪದರೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಜನಪದರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ಬಳಸುವ ಭಾಷೆ, ನಿತ್ಯ ಆಡುವ ಭಾಷೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ಗಾದೆ ಮತ್ತು ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು, ಸೂಕ್ತಿಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತವೆ. ಜನಪದ ಕಲೆಗಳೂ ಸಹ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆಯವು. ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಮರೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಸುಖಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಜನಪದರು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನಪದ ನಂಬಿಕೆಗಳೂ ಸಹ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆಯವು. ಅವರು ನಂಬುವ ದೈವಗಳು, ಆಚರಣೆ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳು ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ.

ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಹ ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಹರಿದಾಸರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಾಗಿ ಬದುಕಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ನುಡಿಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ಕೀರ್ತನೆಗಳಾಗಿ ಹಾಡಿ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿ ಹೇಳುವ ಕೈಂಕರ್ಯ ಕೈಗೊಂಡವರು. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಜನಜೀವನದ ಉಸಿರಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ, ಛಂದಸ್ಸು, ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತೀರಾ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕರು ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ “ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಅಂಶಗಳು : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ” ಎಂಬ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಡಾ. ಆರ್. ಸುನಂದಮ್ಮ ಅವರು ಬರೆದಿರುವುದು ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಮೂಲ್ಯ

ಕೊಡುಗೆ ಎನಿಸಿದೆ.

ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಾಗಿರುವುದೇ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ. ಆದ ಕಾರಣ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದೀಯ ಬಹಳಷ್ಟು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದೀಯ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆದರೆ ಜನಪದ ಅಧ್ಯಯನದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖದ ಪರಿಚಯ ನಮಗಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಜನಪದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಕರಗಳನ್ನು ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ ತನ್ನ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

4. ಇತರೆ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ

ಇತರೆ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಬಹಳಷ್ಟು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾಷೆ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಅದರಲ್ಲೂ ಇಂದು ಯೋಗದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹಲವು ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಹಿಸಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯೋಗವಿಮಾನಸೀಯ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯ ಆಕರವಾಗುವ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಾರತದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವು ಇಂದು ಜರ್ಮನಿ, ಅಮೇರಿಕಾ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲೂ ಇಂದು ಜನರಿಗೆ ಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲ, ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವು ಇತ್ತೀಚಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲ, ಯೋಗಸಾಧನೆಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾರತೀಯರ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ವೇದ, ಪುರಾಣ, ಚಿತ್ರಲೇಖನ ಹಾಗೂ ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲೂ ಯೋಗದ ವಿವಿಧ ಆಸನಗಳ ಕುರಿತು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಯೋಗಾಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಧ್ಯಾನದ ಕುರಿತು ಪುರಂದರದಾಸರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಧ್ಯಾನವನು ಮಾಡು ಬಿಂಬ ಮೂರುತಿಯ |ಐ

ಆನಂದದಲಿ ಕುಳಿತು ಅಂತರಂಗದಲಿ8

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಯೋಗದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ದಾಸರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ

ಯೋಗಾಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಕರವಾಗಿ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ಹಲವು ಆಕರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಕೀರ್ತನಸಾಹಿತ್ಯವು ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಆಕರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಸಂಶೋಧನೆಯ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವಂತಿದೆ. ಇಂದು ನಡೆಯುವ ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಹರಿದಾಸರು ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಆಕರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಇಂದಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇಂದಿನ ಸಂಶೋಧಕರ ಹೆಗಲಾಗಿದೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

1. ಸುಬೋಧ ರಾಮರಾವ್, ಹರಿದಾಸ ಕೀರ್ತನ ತರಂಗಿಣಿ (1929), ಪುಟ-17.
2. ಅದೇ, ಪುಟ-17.
3. ವಿದ್ವಾನ್ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಗುಡಿ, ಪುರಂದರದಾಸರ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜನೀತಿ (1986 ಜನವರಿ), ಸಪ್ತಗಿರಿ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ, ಪುಟ-10.
4. ಶ್ರೀ ಕೂಡಲಿ ಜಗನ್ನಾಥಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಅಜ್ಞಾತ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠ ಪರಮದೇವ (1986 ಜನವರಿ), ಸಪ್ತಗಿರಿ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ, ಪುಟ-34.
5. ಯು. ರಾಮಭಟ್ಟ, ಕನಕದಾಸರು ಕಂಡ ಸಮಾಜ (1985 ನವೆಂಬರ್), ಸಪ್ತಗಿರಿ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ, ಪುಟ-10.
6. ಪಾವಂಜಿ ಗುರುರಾವ್, ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಭಾಗ-2 (1928), ಪುಟ-48.
7. ಪಾವಂಜಿ ಗುರುರಾವ್, ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಭಾಗ-4 (1929), ಪುಟ-83.
8. ರಂಗನಾಥ ರಾಮಚಂದ್ರ ದಿವಾಕರ, ಹರಿಭಕ್ತಿ ಸುಧೆ (1938), ಪುಟ-188.

ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ, ಪುರಂದರದಾಸರ ಆಯ್ದ ಕೀರ್ತನೆಗಳು (2002), ಬಂಜಾರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕಲಬುರ್ಗಿ.
2. ಪಾವಂಜಿ ಗುರುರಾವ್, ದಾಸರ ಪದಗಳು: ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಭಾಗ-1,2,3,4,5 (1925), ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಉಡುಪಿ.
3. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣರಾವ್ ಹೊ. ರಾ., ಕನಕದಾಸರ ಜನಪ್ರಿಯ ಕೀರ್ತನೆಗಳು (2003), ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
4. ಸುಬೋಧ ರಾಮರಾವ್, ಹರಿದಾಸ ಕೀರ್ತನ ತರಂಗಿಣಿ (1928), ಸುಬೋಧ ಪ್ರಕಟಣಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.